

MAGYAR SIKETNÉMA = OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Előfizetési ár:	Felelős szerkesztő:	Szerkesztőség
Egész évrre:	GÖNCZI GYULA.	és kiadóhivatal:
Tagok számára . 7 kor.	Kiadó és laptulajdonos:	Kecskemét,
Mások számára 12 kor.	a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.	Templom-utca 95. szám.

Tartalom: Fenn az ernyő, nincsen kas. Plichta Béla. — Beszédtanítás a II., III. osztályban. (Folytatás.) — A siketnéma tanuló képzettségéről. Szobolovszky István. — A siketnéma hangbeszédje természetes összefüggésében a jelyelvel. Schneider M. Fordította Schulmann Adolf. (Folytatás.) — Vegyesek. — Az 1908. évfolyamhoz Címnap, Tartalom, A Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének vezetősége és tagjai az 1908. évben.

Fenn az ernyő, nincsen kas.

„Valamely nép politikai hatalmának megszilárdulása rendesen nemcsak annak anyagi jólétét emeli a lehetetlennek vélt fokra, hanem a szellemi élet kifejlesztésére való törekvések is intenzívebbé alakulnak. Az általános bőséges szerencse kicsordul és elárasztja jótékony irjával a szerencsétlenek ezreit is.“ — E szavakkal kezdődik a siketnéma-oktatás történetének Ponce Péter atyáról szóló fejezete. Röstellkedve vallom be, hogy mindez ideig abban a naiv hitben éltem, hogy a való igazság, a fent idézett szavak értelmének is megfelelően az, miszerint egy ország népe csak anyagi erejének megfelelő mértékben képes a kultúra oltárán áldozni és annak növekedésével arányos gyorsasággal haladhat csak emennek az útján. Tudok róla, hogy ez a tétel megfordított alakban is szerepelhet egyes népek életében, amelyek t. i. a kultúra szárnyain emelkednek a jólét, a hatalom fokára. De hogy e magaslatra rövid pár hó alatt feljuthat egy ország, arra nincs példa a történelemben.

És ime, mire ébredtem?! . . . Arra, hogy szegény, lenézett hazánk egy merész ugrással a kultúra terén vezető helyet foglaló Franciaország mellé és a hatalmas, gazdag Németbirodalom elé kerülend. Mert ugyan mit jelenthetne más egyebet gondoskodásunknak a siketnémákra való oly mértékű kiterjesztése, amilyen tervbe van véve, amelyet egyetlen ország sem képes felmutatni? Siketnéma-intézeteink valamennyije még nincs is teljesen kifejlesztve, 6—7-nek van csak nyolc osztálya. Az ezekből kikerülő, kitűnően végzett növendékek megszámlálására talán a 10 újjam is sok s részükre máris egyszerre két intézetnél akarunk a középiskolák 4 osztályával egyenlő fokú tan-

folyamot létesíteni. Tehetnénk-e ezt, a szellemi élet kifejlesztésére való törekvéseink alakulhatnának-e oly intenzivékké, kicsordulhatott volna-e az általános, bőséges szerencse és kezdhethé-e elárasztani ily nem is álmódott módon a szerencsétlen siketnémákat, ha nemzetünk anyagi jóléte és a kultúra iránti érzéke nem emelkedett volna ily lehetetlennek vélt fokra?

Mily csodás prespektiva tárul a jövőbe tekintő szemeink elé! — Magyarország közművelődési viszonyairól szóló, s a külföldnek szánt ismertetésekben mily hatalmas argumentumként lehet majd e tényt szerepeltetni a rólunk elterjedt, elmaradottságunkat hirdető hazug vádakkal szemben! Még az öreg Björnson Björnstjerne is visszavonja szennyes förmedvényeit és a világ egy újabb pálfordulásnak lészen majd tanúja.

A külföld nagyon messze van tőlünk. Az — amint sajnos tapasztalhatjuk — még a valószínűtlen dolgokat is szívesen elhiszi rólunk, tehát mért ne tenné fel majd a siketnémák középiskolát pótló tanfolyamáról szóló híradság kapcsán, hogy nálunk e fogyatékosoknak legalább 80—90%-a részesül már oktatásban?! — Micsoda ebben a hihetetlen dolog? Hogyne tenné fel a külföld azt, hogy az összes siketnéma növendékek államköltségen tanulnak, amikor azt látja, arra is jut pénzünk, hogy drága tanfolyamokat állítsunk fel egyes kiválasztottak kedvéért. Hogyne támadna benne irántunk tisztelettel párosult csodálat, amikor ezek után azt is képzelheti majd rólunk, hogy mi hatalmas, fejlett iparral bíró nemzet vagyunk, mert hiszen a látszat szerint az ipari pályát épérezékű legjobbjaink annyira elárasztják, hogy a siketnémák teljesen kiszorulva, nem képesek immár ott érvényesülni, az állam a számban túlságosan megfogyatkozott tisztviselő kart kénytelen velük növelni.

De félre e színleléssel!

Komolyan kérdezem: miért e nagy buzgóság és áldozatkészség? Talán az iparos siketnémák túlnyomó része súlyos nyomorban sinylődik? Nem tudnak munkát kapni, mert kiüldözik őket épérezékű társaik, — avagy halomszámra emészti el őket a munkatermek fojtó levegője; más érvényesülési térről kell gondoskodni számukra? Egyéniségük behatóbb tanulmányozásából talán azt az újabb meggyőződést merítettük, hogy a siketnéma nem alkalmas, nem bír hajlandósággal az ipari pályára, hanem inkább való a hivatali szobákba; emennek levegője és az ebben űzött foglalkozás kevésbé ártalmas betegségekkel terhelt szervezetüknek? Vagy talán az országnak jelenleg inkább diplomás egyénekre van szüksége, mint iparosokra? Nagyon sok pénzünk van talán, nem tudjuk hasznosabb célokra elkölteni? Minden igény ki

van már elégitve, minden panasz el van már némitva? Szóval: telik erre is?

Igen?

Ha így van, örömmel fogadom a tervet, szívből kiáltok hozsánát üdvözlésére, — de ha nem, úgy megvalósítását megfontolatlan tékozlásnak kell mondanom.

Experimentálási szándékkal nem lehet az ilyen tervet eléggé megokolni.

A siketnémáknak az alsófokú középiskolát pótló tanfolyam segítségével elérhető nagyobb előrehaladása iránt különben sem lehetünk valami vérmes reményekkel eltelve. Az irodákban való alkalmaztatás és a postás segédtisztai minőség a mostani viszonyok között sem lehet rájuk nézve kecsesgető. Hiszen egy jóra való munkásnak, akinek igényei sokkal szerényebbek, már most is több jövedelme van, mint amennyit ott elérhetne. — Mint vincellérek és kertészek pedig csak akkor számíthatnának jobb megélhetésre, ha feltétlenül nagyobb uradalmakban nyernének alkalmaztatást. Nagy kérdés, tudna-e csak egy is ilyen helyre bejutni? — A képzőművészeti, iparművészeti iskolák elvégzésének sem láthatnák nagy hasznát. A mai társadalom még sokkal kicsinyesebb, sokkal elfogultabb velük szemben, semhogy rajztanári vagy művezetői állásokat nyerhetnének el. Ki gondoskodnék azután az ilyen állás nélkül tengődő egzisztenciák megélhetésének biztosításáról? Művész pedig lehet az arravalókból diploma nélkül is. Példa rá a siketnéma Ferenczy István és Vaszary László.

Miért akarjuk éppen a legtehetségesebb, legképzettebb, legintelligensebb siketnémákat elterelni az ipari pályákról? Oda talán nem kell tehetség, képzettség és intelligencia? A siketnémák már eléggé megvetették itt a lábukat, általánosan el van már ismerve az ipar terén való haszonnal járó alkalmaztatásuk? Én azt hiszem, még nagy szükség van arra, hogy a kiválóbbak tehetséges, szorgalmas voltukkal az épérzékűek rokonszenvét megnyerjék, elismerését kiérdemeljék, s ezzel gyengébb társaik helyzetén is könnyítsenek, javítsanak. Itt kell előbb az experimentálásban döntő sikereket felmutatnunk, csak azután szabad őket hatalmasabb erősségek megvívására vezényelnünk.

Nem helyeselhetem azt a szándékot, hogy egyes siketnémák még a részükre fennálló évfolyamok elvégzése után is különleges gyámolításban részesüljenek. Álljanak meg azontúl a saját lábukon. Ha kevésnek bizonyult képességeiknek odáig megszerzett mértéke, akkor elsősorban az ott mutatkozó bajokat kell megfelelő intézkedésekkel megszüntetni és ezzel valamennyi siketnéma érdekét előre mozdítani. — A tanítási anyagból az értéktelen sallangok elhagyása,

előkészítő osztályok szervezése és különösen a tanerők szakképzésének mindnyájunk hő óhajtása szerint való megreformálása azok az eszközök és módok, amelyek egyedül alkalmasak a mindenképen kielégítő eredmény elérésének biztosítására.

Tételessék el a siketnémák magasabb képzésének terve jobb időkre! Akkorra, amikor az e téren mutatkozó égető szükségletek már mind megvalósítottak: amikor minden hazai tanításköteles oktatásban lesz részesíthető; amikor az oktatási költségeket már nem az igazgatók fogják szinte tolakodásig menő erőszakossággal a társadalom köréből kipréselni; amikor égetőbb szociális kérdés nem lesz hazánkban annál, mint hogy a siketnémák csak ipari és gyári munkások legyenek-e és végül, ha a siketnémák tanárai oly jól lesznek díjazva, hogy meg lehet őket az óratöbbleti díjak szerzésének lehetőségétől fosztani anélkül, hogy az lenne a látszat, mintha az így megtakarított pénz ilyenmő tanfolyamok szervezésére volna szükséges.*)

Elismervén a siketnémáknak a magasabb képzéshez való jogát, mindössze annyit tartok kívánatosnak, hogy Őexcellenciája elrendelje, miszerint azok, akik a VIII. osztályt sikerrel elvégezték, beléphessenek a polgári és középiskolák I., esetleg különbözeti vizsga után azok III. osztályba. Ha van megfelelő tehetségük, szorgalmuk és képzettségük, ám keressék boldogságuk útját ott, ahol feltalálni vélik. Törekedjenek saját erejükből elérni a társadalomban azon magaslatokat, amelyek az érzékűekre nézve is megközelíthetők. Ha azonban gyengék ily merész előrehaladásra, akkor maradjanak meg elégedetlenkedés nélkül ott, ahol fogyatkozásuk dacára is érvényesülnek. Az ő ügyüknél sokkal égetőbb szükség az ezer, meg ezer társukról, azokról való gondoskodás, akik az eltartási költségek hiánya miatt még mindig szellemi sötétségben, anyagi és erkölcsi nyomorúságban kénytelenek sinylődni.

Mielőtt irásomat befejezném, megkövetem azokat, akik a szarkazmus által, amely cikkemen végigvonul, netalán megbántva érzik magukat. Én sajnálom legjobban, hogy nem zenghetek ezúttal ékes dithyrambusokat. Nem kívántam személyeket sérteni, csak az általános uralkodó hangulatot óhajtottam hüen, minden takargatás, szépíjtetés nélkül kifejezésre juttatni.

Plichta Béla.

*) Ez esetben nem. Tudomásunk szerint egy újabb, nagyobb alapítvány kamatjövödelmét szándékoznak e célra fordítani. *Szerkesztő.*

Beszédtanítás a II., III. osztályban.

(Folytatás.)

A beszéd tartalmi és alaki része.

A tárgy, esemény stb. melyről a beszélgetés, tanítás folyik: a tanításunknak az *anyaga*, más szóval: a *tartalmi rész*. Amivel e tartalmat kifejezzük: a szónak ragozása és egymáshoz való viszonya, ez az *alaki rész*, más szóval: a *nyelvalakok* a kifejezés.

Hogy a tartalom és az alak a siketnémák beszédtanításánál milyen fokú figyelemben részesüljenek, erről a siketnémák tanításának története során sok szó esett már. Egy-egy időszak elmúltával éppen az a vélemény lett uralkodóvá, mely előbb teljesen figyelmen kívül hagyott. Hogy többet ne említsünk, volt idő, mikor a nyelvalk-ismeret volt a kiinduló pont, az egyedül irányadó és elérendő cél. Amint a nyelvtudomány megállapította a nyelvvalakok csoportjait, azon sorrend volt irányadó a siketnémák tanításánál is. Pl. a szófajok (beszédrészek) között először a főnevek tanítottak, azután a mellékevek s így sorban, végül az indulatszók. *Jaj-gatnia* addig nem volt szabad a siketnémának, míg nem volt készen az összes szófajokkal. A *mult* és *jövő* addig nem érdekelhette a siketnémát, míg a *jelennel* tisztában nem volt. Az *idő*beliséggel addig nem foglalkozhatott a tanuló, míg a *helyviszonyokkal* meg nem ismerkedett stb.

S még ha ezek a viszonyított szók a köznapi beszédnek gyakori szólamai lettek volna! Még feledné az ember az egyoldalú módszer ferdeségeit. De a gyakorlati szempont sem volt cél. A nyelvtani szabályosságok és szabálytalanságok volt a további szempont. Előbb jött a rendes ragozás s mikor ennek minden faján végig haladtak, csak akkor következhetett a rendhagyóság. A *hajó* ragozása tehát régen ismert volt, mikor a *kezem-re* kerülhetet a sor. A *jár* kifogástalan rendességű begyakoroltatott már, de a *megyek*, *jövök* alakot még nem tudták használni a növendékek, stb. stb.

E tanítási irányzatnak életre nem való voltát belátva, a másik szélsőség hódított tért a siketnémák tanításában. Az alak-ismeret szükségessége mellőztetvén, a beszéd tartalmi része nyomult jó előtérbe. Fődolog — mondták — hogy a tartalmat értse a süket és a tartalmat, ha hiányos és rossz viszonyítással is, de legalább törzsszóval fejezze ki a néma. Így köszöntött be aztán a „*kút fiú víz*“ (Pista megy a kúthoz vizért)-féle tanítási korszak.

Ez az eredmény sem elégithette ki a szakférfiakat. A jelszó tehát ez lett: *tartalom és alak legyen összhangban*.

Ez a jelszó tartatik helyesnek ez időszerint is.

E kialakultnak látszó helyes tanítási irány azonban még magyarázatra szorul, mert némelyek még mindig nem részesítik kellő figyelemben a nyelvvalakokat, mások pedig száraz grammatizálást végeznek.

Elemezzük egy kissé a dolgokat!

Hill tételének értelmezése.

Hill után számos szakember vallja helyesnek és követi azt az elvet, hogy úgy tanítsd a siketnémát beszélni, amint az épérzékű sajátja el a beszédet.

Ami jó van ez elvben, azt megbecsüljük, megtartjuk és követjük mi is; de ami csak a helytelen belemagyarázás útján került oda, azt vessük félre, nehogy megrontsa a jót is.

Jó, feltétlenül jó benne és követendő is az, hogy a siketnémát is *oly beszédanyagon és oly kifejezési formákkal* kell megtanítani beszélni, mint amilyennel, ha érzékű volna, a szülői házban és környezetében találkozónék.

A Hill tétele azonban oly tág fogalom, hogy abban nemcsak a jó, de a rossz értelmezése is helyet foglalhat.

A siketnémát ugyanis nem taníthatjuk ugyanúgy beszélni, mint ahogy az érzékű tanulója meg a beszédet. Mert:

1. A siketnéma nem hall; tehát már ez magában megdönti azt a felfogást, mintha Hill az ő elvét minden részletében és minden korlátozás nélkül tartotta volna jónak, keresztülviendőnek. Jó ezt figyelembe venni mindazoknak, kik kritika nélkül is hajlandók követni az ő általános elvét.

2. Növendékeink különböző érzésű, foglalkozású és szellemi világú szülők gyermekei, tehát más-más eszmekörben éltek.

Vegyük hozzá, hogy fiúk és leányok tanulnak együtt, akik sokszor 4—5 évi körülönséget is mutatnak. Vajjon taníthatók-e ezek 10-en, 15-en a semleges iskolában úgy, mint ahogy érzékű gyermek tanul beszélni apjától, anyjától, környezetétől a szülői házban?

3. A halló körülbelül két évig egyebet sem tesz, mint hallogatja a fülét érintő hangcsoportokat és azoknak helyet ad emlékezete tárházában, anélkül, hogy a hangokkal öntudatlan gagyogásnál egyebet végezne. A sok hangcsoport közül aztán idővel megfog egyet-egyet emlékezete és amennyiben beszélő szervei szolgálatjában állhatnak már, kiejt egy-egy hangcsoportot. Tehát sokat hall és csak azután későn ejt ki egy-egy szót.

A tanított siketnémánál ha egy szó optikai vagy grafikai képét egyszer-kétszer-háromszor megmutatjuk, annak megjegyzését már meg is követeljük tőle, mert nincs rá mód és lehetőség, hogy valamennyi szót annyiszor ismételhessünk neki, mint ahogy az élet teszi azt a hallóval.

4. A halló, amíg beszélni tanul, nem tud írni, a siketnéma azonban az elsajátított írást is segítségül veszi a beszéd megtanulásánál. A halló a beszéd megtanulhatása céljából semmit sem emléz be (a gyermek-verseket nem azért tanítják neki), a siketnémának azonban némely kifejezéseket, szólamokat ismételnie, könyvnélkülöznie is kell.

5. Az érzékű gyermek egy-két éves korában kezdi a beszédet tanulni, szóbeszédeinek fejlődésével együtt bővül a szellemi látóköre. A kettő párhuzamosan halad. A siketnéma 7—8—9 éves korában fog a beszéd megtanulásához, amikor többi érzékei révén viszonylagosan kiterjedt szemléletköre van már. Tehát ismeretei vannak, melyeket nem tud kifejezni. Beszédje elmaradt. Hogy lehessen az ily siketnémát ugyanoly módon tanítani, mint az érzékűt? Azt kell utánna pótolnunk, amivel elmaradt, elkésett.

Még ha nem maradt volna is el a siketnéma beszédje a szellemi világa mögött — tehát ha 2—3 éves korában kezdenők is őt tanítani — még akkor is előbb fejlődne a szellemi világa, mint a beszédje.

Ha tehát a kettő között párhuzamosságot akarunk elérni, mesterséggel, valamely rendkívüli móddal kell pótolnunk azt, amelyik elmaradt, t. i. a beszédet, máskülönben a beszéd utól nem éri sohasem az érzés- és gondolatvilágot. Ha pedig mesterségséget alkalmazunk, ismét csak nem úgy tanítjuk a siketnémát beszélni, mint ahogy az élet tanítja az érzékűt.

Az élet természetesség, a mi tanításunk pedig mesterség. Nekünk bele kell avatkoznunk a beszédtanulás menetébe és módjába. Nekünk külső eszközökkel eszméltetnünk is kell a siketnémát a nyelv tényeire, amelyeket az érzékű öntudatlanul sajátított el. Az érzékű gyermek 2—3—4 éves, amikor beszédet tanul. Az ily gyermek a tudatos, fegyvelmezt tanulást nem bírja meg, nincs is szüksége rá; a sokszori ismétlődéstől maga-magától kifejlik az öntudat. A 8—9 éves siketnéma gyermeknél azonban nem várhatunk arra, hogy az öntudat úgy fejlődjék ki maga-magától, mint az érzékűnél, mert a siketnéma már is elkésett a beszéddel. Szerencsére építhetünk is az öntudatra, mert — és ez is különbség — a mi tanítandó alanyunk 8—9 éves lévén, kibírja a fegyelmet, figyelmeztést és tanítást.

Tehát nem tartjuk minden korlátozó észrevétel nélkül követhetőnek és követendőnek Hill fennebb kifejezett alaptételét.

Hill sem gondolhatta úgy az alaptételét, mint ahogy követői elmagyarazzák azt.

Tudnunk kell ugyanis, hogy Hill a gramatikusok után lépett fel. A gramatikusok hatásának ellensúlyozására pedig indokolt volt abban az időben oly erős ellenáramlatot indítani, mint amelyet az ő alaptétele kifejez. S noha szerintünk Hill az egyik szélsőségből a másik szélsőségbe ragadta az elméletet s a tanításnak egyik ágát, a nyelv-alaktant fejtegetéseiben figyelmen kívül hagyta s a gyakorlati eljárás idején sem művelhette eléggé: mégis megtaláljuk tételében azt az alapot, melyre jónak, legjobbnak vélt tanításunkat felépíthetjük.

Ő ugyanis a gramatikusok tudományos, száraz, élettelen, a beszéd-tanulás céljára használhatatlan beszédanyaga helyébe a való élet eleven, használható s értékesíthető beszédanyagát kívánta léptetni, midőn azt hangsúlyozta, hogy a siketnémát úgy kell beszélni megtanítani, mint ahogy az élet teszi azt érzékűvel. Ő tehát főként a *beszédanyagra* vonatkoztatta az, amit az utódok *tanítási módként* emlegetnek hagyatéka gyanánt. Kevesebb félreértésre adott volna alkalmat nevezett tétele, ha azt úgy fejezte volna ki, hogy *ugyanoly beszédanyagon tanítsd a némát beszélni, mint amilyenén az érzékű tanul meg beszélni.*

De még ekkor is hiányos lett volna tételének jósága, ekkor is magán viselte volna az egyik szélsőségből a másik szélsőségbe való átlendülést. Ekkor is hiányzott volna belőle a tanítás másik, szintén fontos ágának: a kifejezésnek, a nyelv alakoknak méltatása. Azt mondják, akik őt tanítani látták, hogy e hiányt a gyakorlatban pótolta. Tehát érezte maga is a hiányt, hogy a nyelv alakokat annyira figyelmen kívül hagyni a siketnémák iskolájában, mint ahogy az élet teszi a hallókkal szemben, nem lehet.

Éreznie kellett neki azt a jelenséget, hogy: a siketnéma az ő tanárja részéről, tehát egy embertől annyiszor nem láthat, nem szem-

lélhet egy-egy nyelvbeli alakot, mint ahányszor azt egy érzékű gyermek hallhatja környezetétől. Ennek a fogyatkozásnak, hiánynak, hátramaradásnak pótlása végett koronként eszméltetni kell a nyelvtényekben megnyilvánuló egyformaságokat, hogy amit nincs alkalma gyakorlati úton hallania, mert siket, nincs elég alkalma látnia, mert véges a tanítási idő: azt gondolkodással, kombinálással pótolja, egészítse ki. Nincs arra mód, hogy az életben előforduló összes jelenségeket viszonyba hozva láthassa. Pl. a *szeret* fogalmával, tehát — helyén és idején — rá kell mutatnunk arra a nyelvtényre, hogy *én* és a *szeret* és a *ribizli* milyen viszonyban van egymással: szeretem a ribizli-t. Ezt nem fejezte eléggé ki Hill. Ezért hiányos az elméleti tétele. Ezért kellett azt kiegészíteni azzal, — s aztán végre is hajtani azt — hogy a nyelvnek alakítani része legalább is oly figyelemben részesüljön, mint annak tartalmi része.

Tantervünk — a mi zsinormértékünk — a legutóbbi kijelentést tartván jönnek, ennek értelmében ily szavakkal fejezzük ki a kövendő irányt:

Amily *érdeklődési körben* mozog az érzékű 2—3—4—5 éves gyermek, lehetőleg ugyanoly *beszélgetési kör* legyen a siketnémának beszédanyaga.

A *kifejezésre* vonatkozólag nem sokat és nem sokfélét kell egyszerre adni, — amint a hallóknál történik ez — hanem csak egy-két újat, a legszükségesebbet, a legkönnyebbet, a leggyakrabban előfordulót, azt pedig sokszor alkalmazzuk.

A *tanítási módra* vonatkozólag az eleven szemlélet legyen mindenekelőtt való. Tehát a szemlélt jelenség neveztessek meg, nem pedig megfordítva, hogy t. i. a megnevezett jelenség szemléltetessék. Ezt az alkalmoszerűség elve fejezi ki.

A *beszéd szövege* nem leíró (iskolás, tudományos, rendszeres), hanem társalgás alakú legyen, mint amilyen a 2—3—4—5 éves halló gyermeké.

Az ily beszédkörben mozgó, az ily módon nyújtott társalgásszerű kifejezések nyelvtanilag utólag és gyakorlatilag sokszor, folyton szemléltetendők.

Ezzel azt is ki akarjuk fejezni, hogy nem száraz, élettelen grammatizálást sürgetünk, midőn a nyelvvalakokra figyelmet kérünk, de viszont arra is rá akarunk mutatni, hogy a nyelvvalakokra való eszméltetés nélkül egy ember 15 növendéket nem taníthat meg beszélni.

A beszédtanítás anyaga, azaz: a szöveg tartalma és a szöveg alakja.

Mikor a némát beszélni akarjuk megtanítani, a beszéd szövegének *tartalma és kifejezési alakja* kell, hogy szemünk előtt lebegjen. A tartalommal át nem itatott szó csak üres hangsoport, szajkószólás; a nem szabályos formába öntött gondolat pedig esetlen, talán érthetetlen beszéd. Mindkettőre figyelem és egyforma figyelem fordítandó.

A növendék figyelmét azonban egyszerre két dologra irányítani nehéz dolog, nem is szabad. Egyszerre csak egyet. Ez okból *csakis*

oly kifejezést, szöveget adjunk a tanuló elé, melynek tartalmát ez már megelőzőleg átélte, átérezte, megismerte, vagy amelyet az alkalmi helyzet magyarázás nélkül is eléggé szemléltethetővé, érthetővé tesz előtte.

Ezzel biztosítjuk a tanítás javára azt, hogy a tartalom magyarázatára nem kell gondolnunk akkor, midőn annak alaki része, a nyelvalakok is elég gondot adnak úgy a tanárnak, mint a tanulónak.

Másrészt az ily beszédanyag biztosítékot nyújt arra is, hogy az ily tárgyról, jelenségről való beszéd ezután is és gyakran ismétlődik maga-magától, tehát a gyakorlásra is alkalmas anyag és mint ilyen, életrevaló, hasznavehető kifejezéseket foglal magában.

Ez a beszédanyag közvetlen ismereten alapszik, melyet nem kell, nem szükséges magyaráznunk, melyet csak épen megnevezni, szövegbe kell önteni.

Ily ismeretet fejeznek ki pl. az ily szövegek:

Fáj a fejem, stb. Éhes vagyok, kenyeret kérek. Jóllaktam. Elég. Nem szabad. Haragszom. Örülök. Almos vagyok. Elfáradtam. Úlj le! Szép, csúf. Szeretem. Nem szeretem. Nagy, kicsiny. Sok, kevés. Igen, nem stb.

Ilyen szövegnek megfelelő már kész tartalmi ismeret annyi van egy-egy növendékben, hogy azokat egy-két év alatt megnevezni sem tudjuk. Nem pedig azért, mert ilyeneket annyit hoz magával, amennyit 7—8 év alatt csak összegyűjthetett négy érzéke segélyével, azután pedig az előrehaladottabb tanulók társaságában annyit elsajátít még ezektől, hogy valamennyit megnevezni sem vagyunk képesek.

Természetes dolog azonban, hogy ez ismeretek, fogalmak tisztasága és homályossága között számos árnyalati különbség van. Akárhány fogalom egészen tiszta, világos a siketnéma előtt, csak épen megnevezésre vár, mint pl. *szomjas vagyok, édes, keserű, rossz, szeretem, nem szeretem stb.*

Vannak aztán olyanok is, melyekhez egy kézmozdulat vagy fejbólintás is kell, hogy meg legyen a kellő magyarázat, mint pl. *jer ide, menj el, igen, nem, ejnye, nem szabad stb.* Másoknál a taglejtéshez megfelelő arkifejezés is szükséges, hogy a fogalom tisztázódjék, mint pl. *hol van? jó-e? mi bajod van? mi az? stb.*

Más kifejezéshez pedig még több taglejtés, többoldalú szemlélet s talán szómagyarázat is kell, hogy megérthető legyen az illető fogalom.

Ezeket a fokozatokat felismerni, s a fokozat szerint a legtisztább fogalmat, mint leggyakoribbat, s leghasználtabbat megnevezni először, ehhez nem közönséges tanítási érzék kell. Ez a rendszer az, mely kívánatos; itt érvényesüljön a rendszer.

A második teendő az, hogy a tiszta és kevésbé tiszta fogalmat, ismeretet aztán meg is nevezzük szóval. Mint minden nyelv, úgy a magyar is van annyira gazdag, hogy egy és ugyanazt a tartalmat több szóval s több módon is kifejezze, pl. újra, ismét, még egyszer, megint, ismételd; — a jelentésbeli színárnyalatokat pedig más-más szóval festi le, pl. kutya: agár, kopó, szelindek, uszkár, öleb, vizsla, komondor, buldog stb. — vagy pedig szeretem, kedvelem, kényeztetem, rajongok érte, imádom.

Az ilyenek közül, melyiket használjuk először?

Azt a kifejezést alkalmazzuk először, mely a tartalomra vonatkozólag valóltant nem mond, leggyakoribb használatú és amelyik nyelvalaktanilag legkönnyebb.

1. Nem minden tartalomra lehet kezdetben a legáltalósbb kifejezést használni. Igy pl. az agár-kopó stb. kutyafajokat kifejező szókat, — még ha ily kutyák megnevezéséről volna is szó — nem célszerű már kezdetben használni, minthogy e szók alkalmazására nincs elég gyakori eset. Meg kell elégednünk az általános *kutya* nevezettel. A *kényeztetem*, vagy *rajongok érte* kifejezéseknek is lehetne néha kelete. Ámde ritka használatúak, ezért kezdetben mi se használjuk. Megnevezetlenül azonban nem lehet az az érzés, mely a növendék lelkét — látjuk, hogy — átjárja. Megnevezzük tehát azzal a legközelebbi szóval, mely leginkább kifejezi az igazságot, gyakori és könnyű szólam: *szeretem*; *nagyon szeretem*.

2. A leggyakoribb használatú szót alkalmazzuk mi is. E követelmény ellen többször vétünk. Pedig a legjobb beszédtanításnak ez az alapja; vétünk ellene akkor, midőn megfeledekezünk a siketnéma sajátlagos helyzetéről, s magunkból indulunk ki. Elfelejtjük ugyanis azt, hogy egy kis kerekded, formás beszédhez sem a szóknak oly bősége, választékossága, sem a mondatszerkezetnek oly összetettsége nem kell, mint amilyennel mi rendelkezünk. És a siketnéma beszédét a mi felett beszédünk mintájára húzzuk. Elfelejtjük, hogy a 8—9—10 éves siketnéma jórészt csak a testi élvezetek, konkrét dolgok, személyi érzések, egyéni észrevezések körében mozog, akinek az elvont dolgok iránt nincs fogékonysága, az ismeretek csoportosítására, az elvonásra, általánosításra (a gyümölcs táplálék, ahelyett, hogy a szőlő jó) sem képessége, sem kedve nincs. De máskor is vétünk a fenti fontos elv ellen. Részben jóhiszeműleg, részben kényelemből meg-meg történik az is, hogy a kút-viz-pohár (Hozz egy pohár vizet a kútról!) féle törzsszavas kifejezéseket alkalmazza, vagy eltúri egyikünk-másikunk csak azért, hogy a viszonyítással ne vesződjék tanár és tanítvány. Pedig a fenebbi követelmény, hogy a leggyakoribb szó használtassék, nem a törzsszavakra vonatkozik, hanem arra, hogy pl. a *viz* szóalak elsősorban ne a vizen, viznél, vitzől, vizről, vízhez, vízzel, vízre, vízünk stb. alakokban használtassék, hanem a gyakoribb keletű „viz“-ben, vízből, vizet, vizes stb. viszonyításban.

3. A sok közül a nyelvalaktanilag legkönnyebb szót használjuk először s aztán fokozatosan menjünk át a nehezebb kifejezésekre. Vegyük pl. alapul azt, hogy az *újra, ismét, még egyszer, megint, ismételd* kifejezések egy és ugyanazt a fogalmat egyformán jól festik le. Tegyük fel azt is, hogy használatuk egyenlően gyakori. Valamennyit csak nem nevezzük meg egyszerre az illető fogalom lefestésére! Melyiket használjuk tehát először? Azt, amelyik fonetikailag, grammatikailag, nyelvszerkezetileg legkönnyebb. Az *ismételd*-et nem, a *még egyszer-t* nem, hanem a többiek valamelyikét. Minthogy pedig az első kifejezéseket mindig hármas szempontból kell mérlegelnünk, ez esetben az *újra* kifejezés látszik az első megnevezésre legalkalmasabbnak.

Ily szigorúan kell mérlegelni a kifejezéseket a tanítás további során is.

A siketnéma tanuló képzettársításáról.

Mielőtt a siketnéma tanuló tulajdonképpeni képzettársításáról egyet-mást szólnék, legyen szabad a teljesség kedvéért az általános képzettársítás mikéntjét s lényegét főbb vonásokban vázolni.

A képzettársítás lényegében véve oly módon történik, hogy az agykéreg valamelyes mezejére jutott idegmolekuláris mozgás átterjed, illetve átsugárzik a szomszédos területekre is s ott erélyéhez képest működésre serkenti a területek dispoziciói közül azokat, melyek föltételeinek hódolnak.

Az átsugárzott, átterjedt tömeccmozgás erélye s tulajdonsága mintegy összeolvad a fölkeltett dispoziciók erélyével s tulajdonságaival. Az ekként létrejött idegrendszeri művelet nem egyéb, mint képzettársítás. Azonban megjegyzendő, hogy e tömeccmozgás középpontjából minden irányban kíván terjedni, átsugárzani, de velejében véve csak azon területekre irányul, melyek megközelítése legcsekélyebb fokú ténykedésébe kerül. Vagyis az idegmolekuláris mozgás mindenkor s minden körülmények között csak oly utakat keres fel, melyeken való haladása a legcsekélyebb akadályra, ellentállásra bukkan.

Ebből látható, hogy a képzettársítás iránya főleg az utak mineműségétől s irányától függ. Az utak irányát és mineműségét pedig a megszokás, tapasztalat, gyakorlat és az ismétlés szabja meg.

Nyilvánvaló, hogy a gyermek képzei az élet első heteiben teljesen elszigeteltek egymástól, azaz a társítás szerepétől teljesen mentesek. Ennek egyedüli oka az idegrendszer tökéletlenségében s a tapasztalat hiányában van. Az idegrendszer tökéletesedésével s a tapasztalat növekedésével párhuzamot von a tulajdonképpeni képzettársítás. Természetes s mintegy magától értetődő tény, hogy a gyermek képzettársítása eleinte igen tökéletlen. E tökéletlenség egyrészt, mint fönnebb jeleztük, az idegrendszer állapotában, másrészt a tapasztalat, gyakorlat, ismétlés és a megszokás hiányában leli szülőökát. Mindeme körülményektől függ a képzettársítás iránya és mineműsége.

Az élettani tapasztalatok arról tesznek tanúságot, hogy a gyermekek képzettársításai nem egyöntetűek, még az esetben sem, hogyha pusztán az egykorú gyermekről esik szó, — hanem egymástól elütő színezetűek és jellegűek. Mindezeknél még fokozottabb eltéréseket, különbségeket fedezhetünk fel akkor, ha az egymással azonos korú érzékű és a siketnéma képzettársítását hasonlítjuk össze. Ekkor arra a meggyőződésre jutunk, hogy a siketnéma képzettársítása fogyatékosabb, tökéletlenebb, kisebb körű, mint az érzékű gyermeké.

A siketnéma gyermek fogyatékos s az érzékűénél kisebb körű képzetvilága, illetve annak társítása főleg a szemlélet lényegében s egyes követelményeiben leli magyarázatát. Minden kétséget kizárólag köztudomású, hogy a siketnéma szemléletköre a hallás hiánya miatt jóval szűkebb területű, korlátolt jellegű, mint az érzékű gyermeké; annál fogva a képzettársítás egyes feltételei, mint pld. a tapasztalat is fogyatékosabb és kisebb fokú. Ámde nyilvánvaló, hogy a képzettársítás köre és mineműsége nemcsak a szemlélet forrásainak számától, hanem

a szemlélet minőségétől is függ. Ennek igazolását elégszer tapasztalhatjuk a siketnéma tanuló beszédében.

A siketnéma tanulótlól gyakorta halljuk a következő kifejezéseket: kocsi-ló; tyúk-udvar; János-vonalzó stb. Mindezek oly társítások, melyekből a viszonyító s a kiegészítő láncszemek hiányoznak. S ha az ily fajta hézagos társítás okai után kutatunk, csakhamar meggyőződünk arról, hogy az előidéző okok nemcsak a hallás hiányából, hanem a helytelen szemléletről is erednek.

Növendékeink sokkal több szó birtokosai ugyan, mint pld. a velük azonos korú érzékű gyermek, (?) de az azoknak egymáshoz való viszonyítása, kapcsolása helytelenebb. A helytelenség eredője különösen abban pontosul össze, hogy a siketnéma beszédtanításánál alkalmazott szemléltetés a legtöbb esetben nem felel meg a kívánt követelményeknek. A szemléltetés nagyobbára száraz s kevésbé élethű.

Tudvalevő, hogy az érzékű gyermek beszédtanulása túlnyomóan s mondhatni kizárólag ez alkalmosszerűségeken épül fel; ép azért a kialakult képzettársítás is helyesebb, mint a siketnémáé. Ezért kívánatos, hogy a siketnémák oktatásánál lehetőleg kerüljünk minden száraz s egyoldalú, kevésbé élethű szemléltetést s mindenkor becsüljük meg az alkalmosszerűséget, mert az erre épített képzettársítás a leg-helyesebb. Az alkalmosszerűségben megtalálhatjuk a helyes szemlélet valamennyi föltételét.

Azonban az alkalmosszerűség helyes érvényesülését csak az esetben biztosítjuk kellőleg, ha oktatásunkat családi jellegűvé avatjuk.

A siketnémák oktatásánál érvényesülő szemléltetés helyességének egyik nyomós hátráltatója a tanítási anyag fokozott terjedelme és a tanár nagyarányú elfoglaltsága. Köztapasztaláson alapuló tény, hogy az egyes osztályok számára kiszabott anyagot csak u. n. gőzerővel lehet idejére elvégezni. Ebből természetszerűleg következik, hogy az ily fokú haladásnál a megkívántató helyes szemléletről alig eshetik szó. Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy növendékeink képzettársítása többé-kevésbé helytelen. S ha végignézzük a tanterv anyagát, látni fogjuk, hogy különösen az alsó osztályok anyaga szenved a terjedelmességben. Annak idején panaszt emeltünk a növendékek nagyarányú elfoglaltsága, túlterhelése ellen; a panasz meghallgatásra talált s a növendékek heti óraszámát némileg csökkentették; de az anyag eddig-élé csak a régi maradt. *Ha módosították a tantervet, akkor hol van és hol késik az?* (Épen most jelent meg. Szerkesztő.)

Ezuttal nem célolok a valamennyi osztály anyagával részletesen foglalkozni; jelen esetben csak az első osztály anyagára vonatkozólag van némi észrevételem.

Nevezetesen, ha azt akarjuk, hogy a siketnéma tanuló helyes, természetes kiejtésre tegyen szert, akkor elégedjünk meg tisztán a hangfejlesztéssel s ne kívánjunk fizikai lehetetlenségeket.

Ugyanis fizikai lehetetlenségnek tartom, hogy a tanár a hangfejlesztést hat hónap alatt kellőleg elvégezze. Bizonyos tekintetben elvégezheti ugyan, de az idő rövidege miatt nem végezhet helyes szemléltetést; minélfogva a növendék illetéknép nyert képzeteti, képzettársításai lazák, fogyatékosak s ilyenné válik maga a beszéd is. Mert

ne felejtjük el, hogy az I-ső osztály alapja a siketnéma beszédének; már pedig, ha az alap rossz, akkor rossz lesz a rá épített anyag is.

Az előbbieken szóvá tettük, hogy a helyes szemléltetést hátráltatja a tanár nagyarányú elfoglaltsága is. Ugyanis nincs tanítási ágazat, mely oly körültekintő és fárasztó munkát igényelne, mint a siketnémák oktatása. S mit látunk mégis? Azt, hogy amíg a polg. és a középiskolai tanár heti 16—18 órát tanít s jobbára csak szellemi munkát végez, addig a siketnémák tanára heti 24 órában sorvasztja testi és szellemi energiáját.

Vajjon lehet-e a végletekig elcsigázott testi és szellemi erővel a siketnémáknál annyira szükséges és kívánatos szemléletnek kellő érvényt szerezni?

S valamint kétségtelen, hogy a kellő mértékig megfeszített húr rezgésének a hangja jótékony hatású a hallgatóra; a túlfeszített húr pedig kellemetlen, idegbontó hatású: azonkép olybá vehetjük s egy-szersmind értelmezhetjük a pedagógus hasonnemű munkáját a növendékek érdekében.

Szobolovszky István.

A siketnéma hangbeszédje természetes összefüggésében a jelnyelvvél.

— *Schneider M.* „A siketnémák gondolkozása és beszédje“ című munkájának IV. része. —

Fordította: **Schulmann Adolf.**

(Folytatás.)

Mindennemű oktatásban egyik részről a tanítással, másik részről a tanulóval van dolgunk. Azt olvastam, hogy engem oly methodikusnak tartanak, akarom mondani tanárnak, — isten úgyse, nem szeretnék a „methodikusok“ közé számíthatni, — aki nem képes tisztán felfogni, mit jelent az, siketnémákat tanítani, mert „természetüket“ félreismerem és azt sem tudom, mi mindent kell a siketnéma növendékeknek tanulniok, mert „szükségleteiket“ nem ismerem. Hogy megbizonyítsam azt, miszerint a tanítás és tanulás fogalmával némileg ismerős vagyok, e kettőnek vizsgálásába bocsájtkozom; a gyakorlat lényegének megismerését ez is elősegíti.

A tanulás: megértés és felfogás, vagyis a tanulónak meg kell értenie és felfognia a tanár kifejező mozgásaiból annak gondolatait és akaratát. Nagyon egyszerű! A tanulás azonban ugy-e meg-megújuló felfogás és megértés is? Aki tanít, annak a tanuló lelki állapotába kell magát beleélnie. Minél éretlenebb és gyengébb a tanuló, annál több függ a „beleélés művészetétől!“ Ebből az elgondolt helyzetből kell a tanárnak megítélni, hogyan jár el a gyenge gyermeki szellem az anyag megemésztésénél. A tanár tehát úgy rendezi anyagát és úgy követi azt gondolatban, mintha neki magának kellene azon utat megjárnia, amelyet a tanuló az „egésznek“ felfogásáig megtesz. Beleképzeli magát a tanuló szerepébe és ilyenformán lelkében megtudja azt, vajjon célhoz jut-e ez úton, vagy nem. Ha a növendékek előtt

áll, azokat a részleteket fogja tárgyalni, amelyek idevonatkoznak és amelyek az átgondolásnál neki jelentős szolgálatot tettek; megismerteti amaz összefüggést, amelyben az alkotórészek egymással állanak és végül úgy rendezi őket, hogy az egész egy jellemző képben, egy kifejezésteljes jelben szembeötlik. Aki így jár el, az az „előgondolás“ művészetét gyakorolja, amelyen a tanuló részéről minden megértés alapszik. A gyermek, ki a gondolkozva tanító tanárt megfigyeli, megérzi ezáltal, hogy a tanárjában lefolyó gondolat- és életprocesszusokba beleéli magát, egy „közvetlen, mondhatnám szuggesztív vezérfonalat“ nyer az önálló gondolkozáshoz. A tanuló önkéntelenül utánozza tanárját mozgásaiban, amelyekkel az gondolatait kifejezésre juttatja és ily módon őt legjobban és leghamarább érti meg. Gondolatait és érzéseit a tanulandó dolog útjának irányítja, „egy idegen gondolkodás áramában kormányoz.“ Ha a tanítás művészetét emelni és hatásosabbá akarjuk tenni, akkor az előgondolást minden tanárnak öntudatosan kell gyakorolnia és azt úgy alkalmazni, hogy a tanuló könnyedén tudhassa beleélni magát a tanár gondolatmenetébe és őt kedvvel tudja követni. Itt is láthatjuk, hogy elmélet és gyakorlat mily szorosan függnek össze egymással. Aki a gondolkodás lefolyását, a szellemi tovafejlődés és általában a tanulás processzusát egyáltalán nem ismeri vagy hamis szempontból nézi, az az előgondolás művészetét valójában nem gyakorolhatja és eredményesen nem ápolhatja. Hogy a siketnéma-oktatásban az előgondolás művészete csak a jel segítségével vihető keresztül, azt bizonyítanom fölösleges.

Láttuk, hogy a tanárnak, ha növendékeit gondolkozni akarja tanítani, teljesen és ugyanúgy kell eljárnia, mint ahogy azoknál a felfogás processzusa végbemegy. A tanár öntudatosan lép a tanuló útjára, mindkettőnek tehát ugyanazon úton kell haladnia, hogy célhoz érjenek. A tanító mindig tanulóvá válik, ha tanítási anyagát tárgyilagosan és lélektanilag kezeli. „In docendo discimus“ régi szólásmód, de nem-e a tanuló is tanítóvá, önmagának tanítójává? Ha a tanár növendékének valamit előgondol és így tényleg előél, úgy a tanuló feladata e gondolatot utánna átélni és megtanulni azt uralni. Amit azonban a tanuló tényleg felfogott, azt egyidejűleg újra részleteire, bontja mintegy azért, hogy azt neki vagy általa másnak újra meg kell tanulni. Önmagának mondja: Ez így van és az úgy, tehát . . . én megértettem, önmagamnak, avagy másnak elő tudom adni, szétbontani stb. „Úgy tanul, mintha már a tanulás aktusában előadná a felfogott dolgot, mintha tanítani akarna, vagy inkább kellene“. Következésképpen a növendék a tanulásban nemcsak tanárját, hanem önmagát is megérti, saját működését, amelyet a felfogás követel, öntudatosan kell szemlélnie, felfogja továbbá nemcsak tanárja gondolatát, hanem saját gondolkodása is érthetővé válik neki.

Aki egy gondolatot megért és felfog, annak testestől-lelkestől élnie kell e gondolatban és e gondolatnak továbbá oly életprocesszusokat kell benne fölkelteni, amelyek a gondolkodás lefolyását újra élesztik és azt testi-lelki szemei elé állítják. „Tanulni annyit tesz, mint megérteni és valamit megérteni annyit tesz, mint élni“. A tanulási processzus a szó valódi értelmében életprocesszus. Oly oktatás, mely a

tanulást nem mint természetes életműködést fogja fel, — Hildebrand szavaival élve — olyan, mint amelyet a papagájnak nyujtanak. Praktikusabb feladatot, mint „a megértés életprocesszusát“ kutatni nem képzelhet egy siketnéma-intézeti tanár sem. A mindennapi gyakorlat pedig megmutatja, miként válik a tanításból tanulás és miként kell a tanulást, mint tanítást felfogni. Hogy mily szorosán fűződik össze a jel- és hangbeszéd, megadván a hangbeszéd megtanulásának az életprocesszus jellegét, ezek után most könnyen megérthető.

Hildebrand Rezső, kinek gondolatait a beszédtanításról csak most — négy évtized után — méltatják, már felismerte az életprocesszus jelentőségét, ha ez elnevezést nem is használta; a jelet a szó magyarázásánál szintén nagyrabecsülte. Általánosan ismert könyvében: „A német beszédtanításról“ így ír:

„Pl. az egyik tanítási órán a hegyről esik szó. Micsoda a növényeknek egy hegy?! A síkságon élőknek tiszta romantika, vágyai világának egy része, melyhez lelkének szárnyai vannak, hogy minden akadályt leküzdve, hozzá repüljön; de még a hegyvidéken élők is részben romantika, mert ilyenkor egy bizonyos hegyre gondol, amely, mint gyermekjátékainak és kisebb-nagyobb kalandjainak színhelye, a többi ismert hegyek közül kiválik. De hisz' ily gondolatok „tiltott portéka“ az iskolában! Jobban mondva csak addig, míg a tanár, mint tanítási anyagot, kezébe nem veszi, őket kötelezővé nem teszi és nemesíti, hogy a tanulás velük kezdődjék, tanulás és élet eggyé olvadjanak. Persze, ha a tanár a hegyről úgy beszél, mint a vonalzóról, a tollról, úgy az éledni akaró lélek visszahanyatlik és ha nem részesíti előnyben a valódi hegyről való álmódozást, vagyis nem igyekszik az iskola börtönéből kiszabadulni, hanem gondolataival hűségesen kitar a tanáré mellett, akkor ama valódi hegy messze elmarad az iskola szemléleti köréből, tán csak vakondtúrás alakjában marad meg, szín- és élettelenül, pedig a tanárnak nemcsak mint úgynevezett fogalom van meg fogalmi- és szóemlékezetében, a tiszta értelem eme raktárában. Egy ily „fogalom“ azonban, ha a lélek csak kevéssé is önálló és élénk, nem tölti azt meg eléggé, egy vagy két harmadának további foglalkoztatásra van szüksége és ezt könnyen meg is találja egy óráközötti beszélgetés folyamán, vagy másutt. Óh az a sajnálatos szórakozottság! Amely pedig a növendékeknek is teher, hisz csak nagyon kevesen követik a tanár gondolata mellett a tiltottat is, s azok lelkében meg két gondolatsor van, ami viszont kinjára van a léleknek. Ellenben, ha a tanár nemcsak a fogalmat, de a hegy képét is feltámadni engedi magában és ezt csak élénk és meggyőző hangjával, (amely a legcsekélyebb mértékben is csodálatosan képes hatni, belső szemléletet és utóérzéseket kelt), egy könnyed kézmozdulattal felfelé, egy felfelé való pillantással jelzi, úgy ez minden növendékre, — akik tanárjukat élénken szemlélik — villamos erőként hat; még a szórakozott is önkéntelenül feleszmél, mindenik lelkében a hegy saját tapasztalati képe támad — és az egy pontban koncentrálódó lelki erők, amelyek működni vágnak, mintegy kérdik: nos és tovább? Mindannyian újra a boldog elemista fokán vannak és hozzá kellőleg inspirálva, hogy a hegyről mindenfelét megértsenek és tanulva felfogjanak,

még külsőségeket és alaktani dolgokat is, pl. nyelvtani, helyesírási és egyéb dolgokat, melyek most már nem bizonytalanul a levegőben lógnak, mint ahogy lógnak akkor, ha nem természetes összefüggéseiben hoztatnak elő. A régi fogalomképző eljárás persze épen megfordítva csinálta, az részeire bontotta a dolgot, tárgyat, hogy külön-külön legyen szemlélhető és tanítható és hogy a szellemet az elvonáshoz szoktassák, amelyben a magasabb gondolkodás titkát föllelni vélték, — ennél helytelenebb valami aligha lehet, oly út ez, amelyről a tudományos kutatás is visszatérőben van.

Az igazi vonatkozás, amelyben a tanítás és tanulás fogalmait egy és ugyanazon talajon találjuk, újra a „megértés életprocesszusához“ vezetett bennünket és látszólag eltérített eredeti kérdésünktől. A valóságban azonban nagyon behatóan foglalkoztunk az oktatás gyakorlati oldalával. Aki a tanítás és tanulás fogalmait helyesen megérti, az nem tehet másként, mint valóban gyakorlatilag eljárni. Az megtalálja a tanítási eljárás helyes módját és anyagát, mondhatnám, „ösztönszerűleg.“ E munkában nem irunk* beszéd-tanítási módszert, hanem tisztán annak „alapelveivel“ foglalkozunk. S így nem térünk ki annak részleteire, hanem csakis a lényegét kutatjuk.

1. A tiszta hangbeszéd-módszer „a jelekben való érintkezést“, amelynek ápolását Reich és Jäger kívánták és amelyet a siketnéma-oktatás kezdetének tekintettek, az iskolából kiküszöbölte. Evvel igazságtalanságot követett el és ezt újra jóvá kell tenni. Játszozzék, enyelegjen a siketnémák tanára a kicsinyekkel, kívánságaikat és véleményeiket fogadja el jelben, igyekezzék figyelmüket ügyesen az élő valóságra terelni. Nem szabad neki szemléltető oktatást jelben nyújtani — Jäger* és Reich* persze mihamar odakerültek, — hanem általa a friss életnek kell utat nyitni. A növendékek hadd mutassák meg tanárjuknak, hogy a mindennapi életből mit fogtak fel és mit tudnak megjelölni és a tanár mutassa meg növendékeinek, miként kell a dolgokat még behatóbban szemlélni és rajtuk újabb vonásokat felfedezni. Kedvet és életet ébreszt egy ilyen eljárás és hol van erre nagyobb szükség, mint a siketnémák iskoláiban? A kedélyre vonatkozó jelekben való érintkezés által megismeri a tanár növendékeinek kedélyállapotát és gondolkozásmódját és megítélheti felfogó tehetségük fokát. Ez a növendékek szellemi továbbképzésénél fölötte nagyfontosságú. Én részéről, amennyire csak lehetséges, mindig az ellentétek kiegyenlítése mellett vagyok — amit e művem, úgy hiszem eléggé bizonyít, — aki nékem azonban a jelben kezdődő oktatás fontosságát el nem ismeri, azzal nem kívánom magam megértetni; mi nem értjük egymást, mert az oktatás mivoltáról és a gyermeki lélekről való felfogásunk homlok-egyenest ellenkezik.

2. Talán eléggé határozottan hangoztattuk már, hogy a tiszta hangbeszéd-módszerben mi a siketnéma-oktatás mivoltának egyoldalú felfogását látjuk. Hogy valamely eszme egyoldalú képviselésének is megvan a jó oldala, azt szívesen elismerjük, sőt ez néha történelmi és lélektani szempontból szükségszerű. Így a tiszta hangbeszéd-módszer is fejlesztette a siketnéma-oktatást, még pedig annyiban, hogy tényekkel igazolta be, miszerint a siketnémák hangosan beszélni megtanulhatnak.

Már maga a hangbeszédmódszer a beszéd élettanával való alapos foglalkozást tette szükségessé és a siketnéma-intézeti tanárok csakugyan egész erejükből oda törekedtek, hogy növendékeik jó beszédtanításban részesüljenek. Erre vonatkozólag csak ezen oktatási irány kiváló előharcosára, Vatterre kívánok emlékeztetni. Sokan és sokat gondolkozták már azon, miként lehetne a motórikus beszédképeknek a beszéd processzusában bizonyos elsőséget biztosítani. E törekvésnek is megvolt a jó oldala, még ha egyoldalú szemléletből indult is ki, s egyoldalú felfogáshoz vezetett is. A beszédmozgások képei csak akkor maradhatnak meg tisztán az emlékezetben és csak akkor biztosítják a kívánt eredményeket, ha őket a kellő világossággal és energiával gyakoroljuk be. Ezért nagy gondot fordítottak az első beszédtanításra s mindig több és több időt szenteltek neki. Helyes, ez oktatásra azonban még több figyelem fordítandó és az egyhangúságot küszöböljük ki belőle, különben oly fokú kedvetlenség halmozódik össze a növendékekben, amely az egész sikert veszélyezteti. Hogy az ösztönzésre és változatoság előidézésére minő befolyást gyakorol a jel, már tárgyaltuk. De még az egyes hangok is kedélyesebben fejleszthetők a növendékeknél, úgy, hogy bennök valóban jártas lesz és örömet talál. Így pl. már több ízben az artikulációs (I.) osztályban nagy sikerrel és növendékeim állandó örömeire „hangképeket“ használtam. Egy felsőbb osztályú növendék, aki a rajzolásban és festésben különösen jártas, készítette az egyes hangokhoz a képeket. A képek az egyes jellemző beszédmozgásokat vagy azok hatásait a tapintóérzékre ábrázolják egy fiú arcán; ahol egy rövid kéz- vagy karmozdulat a beszédmozgást megvilágította vagy határozottan körülírta, ott azt nyugodtan és örömmel használtuk. Ilyenformán egy kézi abc-félet teremtettünk magunknak, amelynek nagy hasznát vettük. Azon előítéletől, mintha egy ilyen kézi abc a beszédre nézve káros hatású volna, megszabadítottuk magunkat, hiszen nem is találunk kellő számú pszichológiai segédeszközöket, amelyekkel a siketnémának a beszédmozgásokat szemléltethetővé és a hangokban jártassá tegyük. A hangbeszédmódszer a legérzékenyebben károsította meg önönmagát azzal, midőn mindent, ami nem közvetlen a beszédmozgási képpel, a szóval függ össze, elvetett. Ezt pedig abból az okból tették, mert azt hitték, hogy a gondolkozási processzus a „szóban“ megy véghez és hogy ez „közvetlenül“ kötendő össze a fogalommal, -- de még manapság is sokan hiszik, hogy a beszédmozgások képei a legalkalmasabbak a fogalom jelzésére. Azt hiszik továbbá, hogy a szó írott képe egyeseknél útjában van a motórikus szóképeknek. De az ez irányú kutatások eredményei oly gyengék, ellentmondók és hozzá még az embernek lélektanilag biztos támpontok után kell keresnie, hogy valaki a szóképzetekről tájékozást szerezhessen. Midőn szellemileg vagy beszédileg működünk, úgy akaratumk és figyelmünk már is egy bizonyos irányt választott: akár beszélünk, vagy hallgatunk valakit, akár írunk, avagy olvasunk, úgy a fogalomképpel együtt a szóképzetnek ez vagy az a faja jut öntudatunkba, hogy a beszéd, írás vagy olvasás cselekvését véghezvihessük. A tanítás egészen természetszerűleg hozza magával, hogy a gondolat a jelet és ez a kimondott szó képét vagy az írott képét idézze elő. Ha a jel meg-

értéséről van szó, úgy a beszédprocesszus fordított irányban folyik le; változások mindenkor előfordulhatnak, s az is megtörténhet, hogy az öntudat ezen vagy azon a képen észrevétlenül tovasiklik. Tehát jól jegyezzük meg: akaratumk és figyelmünk határozott irányától függ és egyedül ez szabja meg a beszéd folyamat emilyen vagy amolyan lefolyását.

Sok fáradságot szerzett magának a tiszta hangbeszédmódszer a leolvasási képesség ápolásával; a hangbeszéd-methodikusok úgyszólván rá voltak utalva nagy eredményeket érni el vele. E törekvés magában véve bármily dicséretreméltó volt is, azért annak, aki mélyebben tekint a dolog lényegébe, arra a beismerésre kell jutnia, hogy e tekintetben önönmagát ámitotta mindenki. Azt ugyan belátták, hogy a hangbeszédnek szájról való leolvasása nehéz dolog, de viszont nem látták be azt, hogy mindenütt, ahol csak némi eredményt is sikerült elérni, csakis idegen segítséggel érhatték el. Hogy egyes hangok és számos szó kellő gyakorlat után könnyen és elég biztosan olvasható le, nem tagadjuk, de hogy a természetes beszédben a szóképek egymásba folynak, hogy megértésük, csak úgy lehetséges, ha a növendék a beszélő arcvonásából és jeleiből kiolvashatja azt, hogy miről van szó, ezt bizonyítja a mindennapi tapasztalat. *Mihelyt a növendéknek előre nem látva egy új gondolatmenetbe kellene magát beletalálni, a leolvasási képesség majdnem teljesen felmondja a szolgálatot.* Nagyon természetes! Először bele kell élni magunkat egy gondolatba és meglátni, más azt miként éli át és mi hogyan éljük utánna, mielőtt még uralnók. Akkor aztán sokszor jelentéktelen arcvonásokból, taglejtésekből, jelekből stb. értjük meg, mit jelentsen a szó és gyakran már is tudjuk, mit akar valaki mondani, mielőtt még szólásra nyitná száját. A siketnémák intézeteiben gyakorolni és ápolni kell a leolvasást; mivel a hallók beszédében sok esetben hátraszorúl az arcvonás és jelei, s így sokszor egy, a beszélő szájáról megértett szó válik a siketnémának mentőcsónakává. Mindazonáltal nem szabad a szem működését a szájról való leolvasásban túlbecsülni, tudnunk kell még azt, hogy a gondolat tartalomnak arckifejezésekből és jelekből való kiolvasása is létezik, amely a szóképek felfogását nagymértékben elősegíti és kiegészíti.

Az arckifejezések, taglejtések és jelek a felfogandó dolog „psychikai szituációját” ábrázolják, amelyben a beszélő gondolkodik és tesz. A siketnémával szemben más eszközünk nincsen, amellyel a lelki erőket és hangulatokat — gondolataink e képzőit — átvihetnénk, hogy ő benne is ugyanazon gondolatok és érzelmek keletkezzenek, mint amilyeneket a mi arckifejezésünk, taglejtésünk és természetes jeleink jeleznek. A hang hangzása, mely a gondolatok lefolyásainak módjaira sokszor egész biztossággal rámutat, növendékeinkkel szemben hatástalan. Minél világosabban ismeri fel a siketnéma a psychikai szituációt, amelybe gondolkozását be kell állítania, annál eredményesebbé válik neki a leolvasás. A leolvasás nem annyira a szem működésének külső készsége, mint inkább ama gondolatok együtt- és utánteremtésének művésze, amelyeket a beszélő kifejezésre juttat.

Az első beszéd tanításban a hang- és szóképhez, amint az a beszélő száján alakját nyeri, a tanulóval szemben még egy szuggesztív

hatás is járul. A siketnémák tanárja kezdetben a beszédmozgásokat tisztán és lassan végzi és így ezen mozgások önkéntelenül hatnak a növendék utánzási ösztönére. Az egyes hangok és szavak megtanulásánál az utánzási ösztön kiváló fontossággal bír.

Hogy a jelnek miként kell a hangfejlesztő oktatás folyamán előforduló fogalmakat jellemezni és ábrázolni, azt az előbb elmondottakban már többször és nyomatékkal kiemeltük.

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

Egyesületünk tagjaihoz! Egyesületünk tagjait, valamint lapunk előfizetőit tisztelettel kéri az elnökség és a szerkesztőség, hogy tagsági- és előfizetési díjaitak szíveskedjenek megküldeni az Egyesület pénztárosának, mivel arra az évi nyomdai költségek fedezése céljából égető szükségünk van.

Egyesületünk elnöksége a közgyűlés határozata értelmében a siketnémák tanítási kötelezettségéről szóló *törvényjavaslat-tervezetet* megküldötte hazánk valamennyi törvényhatóságának a következő átirat kíséretében:

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság! Az összes nyomorékok között, akik Magyarországon a szájalom koldúskenyéren tengetik életüket, a pártfogást és gondoskodást leginkább megérdemlik a siketnémák. Nemcsak azért, mert bennük a lélek, az Istenségnek képmása, mintegy el van temetve s ez által szájal munkát a legnagyobb mértékben felköltik, hanem különösen azért, mert megfelelő tanítás és nevelés által eltemetett lelküknek összes képességei kifejleszthetők s ők maguk megmenthetők a munkás élet számára.

A tanulatlan siketnémák ugyanis a legtöbb esetben mint koldúsok élnek szerte e hazában, igen gyakran azonban az élet kényszere csavargókká, tolvajokká és útonállókká teszi őket, akik embertársaiknak vagyonát, testi épségét, sőt nem egyszer életét is veszélyeztetik. A tanult siketnémák ellenben összes testi és szellemi képességeiknek érvényesítésével, mint munkások kenyerüket megkeresik, családjukat eltartják s a közterhek viseléséhez is hozzájárulnak.

Nyilvánvaló ebből, hogy a siketnémák tanítása és nevelése nemzetgazdasági szempontból is célszerű és szükséges, mert általa a holtak napjáig eltartásra és felügyeletre szorulókból eltartók lesznek.

És ha a statisztikát nézzük, mely szerint a szorosán vett Magyarország területén 22126 siketnéma közül 5351 tanítási korban él és e nagyszámú gyermekből csak 1232 részesül megfelelő tanításban és nevelésben: akkor valóban megdöbbent bennünket nemtörődömségünk, mellyel mi ily sok embertársunkat a legszomorúbb sorsra kárhoztatva kényszerítjük, hogy mint a magyar társadalom testen élősködő fekélyek, cégérévé legyenek részvétlenségünknek.

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság! A siketnémák számára rendelt 16 intézet közül ez idő szerint csak kettő állami, 14 pedig törvényhatósági segélyekből s a nagyközönség könyöradományyaiból máról holnapra él. Egyik-másik ilyen intézetet az illetékes törvény-

hatóság szinte erejét meghaladó módon segíelyez, míg a legtöbb intézet a törvényhatóságok részéről csak nagyon kismérvű támogatásban részesül, úgy, hogy a szükséggel küzködik.

Az a szomorú tény, hogy a siketnémák hazai oktatásügye ekkép a bizonytalanságnak van odavetve s meg van fosztva a fejlődés lehetőségétől, holott a siketnémák csak megfelelő tanítás által lesznek produktív emberekké; az a körülmény továbbá, hogy a jelenlegi siketnéma-intézetek is tökéletes mértékben ki vannak szolgáltatva a siketnémák szülei kénye-kedvének, mert azok csak akkor és annyi ideig taníttatják gyermekeiket, amikor és amennyi ideig nekik tetszik: ez a két fontos ok arra birta Egyesületünket, hogy a siketnémák tanítás kötelezettségéről és intézeteik anyagi ellátásáról törvényjavaslat-tervezetet dolgozzon ki s annak törvényerőre emelése érdekében minden lehetőt elkövesse.

A mély tisztelettel mellékelt törvényjavaslat-tervezetet Egyesületünk a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak és az országgyűlés képviselőházának megvalósítás céljából már beadta.

És most azzal az alázatos kérelemmel fordulunk a Tekintetes Törvényhatóságához, kegyeskedjék a siketnémák tanítási kötelezettsége és intézeteik anyagi ellátásának törvény által való biztosítása érdekében a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrhoz és az országgyűléshez felírni.

Erősen hisszük, hogy ha a Tekintetes Törvényhatósági Bizottság is támogatja jóakaró és önzetlen törekvésünket, akkor, mint a nyugati államokban, úgy Magyarországon is rövid idő múlva biztosítva lesz a siketnémák tanítási kötelezettsége s az ennek révén felmerülő költségek nem a nagyon is megterhelt törvényhatósági pénztárakból, hanem, amint legigazságosabb is, a közadózásból nyernek fedezetet.

Kecskeméten, 1908. évi november hó 12-én. Hazafias üdvözléssel
Németh László egyesületi elnök, Kegler Ferenc egyesületi titkár.

Hermann Antal rólunk. A napokban került egy „Váci Hírlap“ a kezünkbe, amelyben egy tárcá különös módon megragadta figyelmünket. Ezt a tárcát dr. Hermann Antal pedagógiumi igazgató s a kolozsvári tudományegyetem tanára írta, helyesebben tárcá alakjába foglalta azt a felköszöntőt, melyet 1908. október 5-én este Borbély Sándor igazgató szülőjében, szüreti mulatságon mondott el. Dr. Hermann Antalnak egy kised szüreti társas összejövetel is elegendő arra, hogy fogékony lelkében villanszerű gondolatáram fejlődjék. Ő, aki a „Magyar Néprajzi“ társaságnak megalapítója, szerkesztője és kiadója az „Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn“, továbbá a „Mitteilungen zur Zigeunerkunde“ és „Magyar Zenetudomány“ című tudományos folyóiratoknak és ezenkívül számos hazai intézmény és külföldi tudós társaság ügyvivője vagy tiszteletbeli tagja, — sohasem szól a nélkül, hogy szavainak mély értelme ne volna és mondani valója mindig bővelkedik a helyzetszerű vonatkozásokban. Ama kis szüreti összejövetelen elhangzott beszédében is érdekesebbnél-érdekesebb módon jellemzi a mult és jelen politikai és társadalmi helyzetet. Nem feledkezik meg a nevelésről sem. Erről szólván, kiterjed figyelme a siketnéma-oktatásra és annak munkásaira is, amikor így folytatja beszédjét:

„A mi hivatásunkkal, a neveléssel is bensőséges analógiát szemléltet a szüret. A nevelés megtalálja és kifejleszti, életerővé tökéletesíti a fejletlen gyermek tehetségeit, megvalósítja a lelkében szunnyadó ideálokat. A szőlőben, a mustban is megvan a zamatos, tüzes bor eszménye. Ezt neveli ki belőle, ezt fegyelmezi energiává a borászat pedagógiája. Nevelés nélkül elfajul az ember, elrohad a szőlő, megcetesedik a must.

A bor fázisai párhuzamosak az emberi életkorokkal. Az édes szőlő a gerjedelem nélküli kedves gyermekkorhoz hasonlít. Az erjedő, forrongó must a pezsgő ifjúsághoz, melynek ki kell fornia, hogy leszűrődjék. A megtisztult, tartalmas, erős bor a higgadt, érett férfi képe. Ezentúl azonban, sajnos, sántít a hasonlat. A vérforraló tüzes ó-bort szereti az öreg ember, de nem a vele való egyezés, hanem inkább az ellentét miatt.

Azt mondják a borosgazdák, hogy az új-bornak van memoriája. Másodösszel, forrása évfordulóján, visszaemlékezik erjedő must korára és ismét forni kezd. Ebben a vidor baráti körben, ez erőtől duzzadó, viruló fiatalság közepette én is felzendülök és nekem is eszembe jut ifjúságom. Nem annyira az az első, mikor ezelőtt valami negyven évvel, mint bécsi diák, először hajóztam el Vác mellett. Hanem az az idő, mikor ezelőtt jó húsz évvel tanára voltam szeretett házigazdának, Borbély Sándor kedves barátomnak. Mások is vannak itt a tisztelt kollégák közt, kik kedves tanítványaim voltak és remélem, szíves emlékökben tartottak engem.

Elismeréssel és tisztelettel hajlok meg önök előtt, akik a legnemesebb humanizmus apostolai. Ami az embert főképen és kitűnően megkülönbözteti a többi mozgó élőlénytől, nem az, hogy ő az egyedüli, aki bort iszik, hanem hogy az egyedüli, aki beszél. Az ajk beszéde azonban csak annak a visszhangja, amit a fül hall. Amit a szem lát, a szín, az alak: az a dolgok külseje, teste. A látszat csalhat. A hang azonban a dolgok belsejéből jön; benne és általa nyilvánul a tartalom, a lényeg, a lélek. A nevelők közt önök mivelik a legnagyobb csodát: megszólaltatják a némát. A hanggal visszaadják neki a lélek szervét és visszaadják őt a társadalomnak. Mert az emberi társadalom a beszéd alapul. És megtanítják őt a látás legnagyobb művészetére: hogy szemével halljon. Önök pótolják a természet mulasztásait, a hiányzó érzékeket, sőt szaporítják a létezőket. A hatodik egyetemes érzék, amely pótolhatja és hatványozza a többit, amellyel a lélek lát és hall, tapint és izel: a szeretet. Ez az önök speciális érzéke. Lehetetlen, hogy önök, akiknek annyi boldogtalan közöni boldogulását, ne legyenek boldogok e tudatban.

Fenséges hivatásuk nehéz munkáját megkönnyíti az, hogy kitűnő vezérek van, aki szerető társuk. Poharamat emelem a vezérre, szeretett házigazdánkra, Borbély Sándor igazgatóra, szeretetreméltó kedves szép családjára és nagyérdemű tanári karára! Éljenek soká és boldogul!”

Felvétel. Németországban a felvételt a legtöbb intézetben a gyermek 7-ik életévében eszközlik; Boroszlóban és Lipcsében a szabályzat azonban 12 éveseknek a felvételét is megengedi. Feltűnő jelenség az a törekvés, hogy a felvételi kort a legtöbb intézetben nem

felemelni, hanem leszállítani törekszenek. Elsősorban van ezek között a berlini városi intézet, hol már 5 éves gyermekeket is felvesznek; Hamburgban, a berlini kir. intézetben, Kölnben, Münchenben és Bécs-Döblingben mindenütt 6, sőt ezeknél fiatalabb gyermekek is felvétetnek a rendes osztályokba. E törekvések mindenesetre figyelmet érdemelnek, mivel az irodalomban általában az a nézet jutott uralomra, hogy a felvételi kor a 7-ik évnél magasabban állapíttassék meg. A gyakorlat tehát ellene mond az elméletnek. Ha leereszkedünk a gyermekhez, leszállítjuk a követelményeket, a még hajlékonyabb és el nem tompult beszédszervek mellett tisztább kiejtést remélhetünk. A felvételi kor leszállítása mellett szól még az a körülmény is, hogy a gyermekek kiképzése így előbb nyer befejezést és még idejekorán választhatnak életpályát. — A felvételt nyert növendékek beszéd-, halló- és látószervei, kivétel nélkül minden intézetben, szakorvos által megvizsgáltatnak és a növendékek szükség esetén megfelelő orvosi gyógykezelésben részesíttetnek. Boroszlóban az intézeti szakorvos a szülők előzetes hozzájárulásával súlyosabb füloperációkat (mint pl. sziklacsontlékelést) is végez. Hamburgban a növendékek fogazata is megvizsgáltatik és szükség szerint kezelést is nyernek. Nürnbergben az intézeti orvos 3—4 naponként megvizsgálja az összes növendékeket s a betegek az egészségesektől teljesen elkülöníttetnek. Münchenben a fülbeteg tanulók az egyetemi klinikán kezeltetnek, Bécs-Döblingben a gyenge, fejletlen és rosszul táplált gyermekek külön étkezést nyernek, Hamburgban pedig egészségi okokból a tanítás a téli hónapokban $\frac{1}{2}$ 9 órákor veszi kezdetét. A gyengébb szervezetű gyermekeket a szünetek alatt Boroszlóban és Hamburgban különböző üdülő helyeken helyezik el. A megbetegedéseknek nagy százaléka Hamburgban a künnlakó tanulóknál fordul elő, míg viszont Berlinben a városi intézetben, ahol kizárólag mind künnlakók a növendékek, e tekintetben panaszra okot nem találtak, sőt hangsúlyozzák a bejárók kiváló edzettségét és kitűnő egészségét; a tanulók a legnagyobb hidegben és a legnagyobb távolságból is rendszeren látogatják az iskolát. Berlinben 3 hetes, Münchenben pedig 14 napi tanfolyamokat szoktak tartani az intézetekben működő orvosok részére. E tanfolyamoknak tárgyai: az iskola-orvosi teendőkről általában, a siketnéma-oktatás, a fül, szem és a beszédszervek egészségtana, a beszéd fiziológiája és pszichológiája, a beszédhibák és ezek gyógyítása.

„A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanításának művészete.“

— Irta: **Juan Pablo Bonet.** (Madrid, 1620.) — Franciából fordította: *Adler Simon.* —

A siketnéma-oktatás irodalmának ezt az első termékét a „*Magyar Siketnéma-Oktatás*“ a mult évben kezdte meg mellékletkép közreadni. Azonban, hogy olyanok is olvashassák ezt az értékes munkát, akik lapunknak nem előfizetői, a „*Siketnéma-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete*“ könyv alakban is kiadta azt és most a „*Magyar Siketnéma-Oktatás*“ szerkesztőségénél (Kecskemét, Templom-utca 95.) 2 koronáért kapható.

TARTALOM-JEGYZÉK.

I. Önálló értekezések.

1. Új esztendő. —y.	1
2. Az óra. Borbély Sándor	4
3. Nevelés és oktatás a német siketnéma-intézetekben. Klug Péter tanulmányúti jelentéséből	17, 39, 64
4. A női kézimunka-oktatás. Szotfrid József	33
5. Mozgolódás	49
6. A siketnéma tanuló figyelmének helyes irányítása. Szobolovszky István	56
7. „A női kézimunka-oktatás“-ról. Begidsánné Zattler Ida	61
8. Szétválasszuk-e növendékeinket tehetség szerint és ha igen, miként történjék az? Ehling Jakab	98
9. Búcsúszó. Németh László	105
10. Örökség. Gönczi Gyula	106
11. A változatosság jelentősége és fontossága a siketnémák oktatásánál. Szobolovszky István.	114
12. Homok. Piroska Károly	129
13. Beszédtanítás a II., III. osztályban	131, 160, 169
14. Új költéségetés	145
15. Fenn az ernyő, nincsen kas. Plichta Béla	165
16. A siketnéma tanuló képzettségéről. Szobolovszky István	175

II. Fordítások.

1. A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanításának művészete. Irta Juan Pablo Bonet. Franciából fordította Adler Simon. Melléklet az 1, 2. számhoz	49—72
2. A siketnéma hangbeszédje természetes összefüggésben a jelnyelvvvel. Irta Schneider M. Fordította Schulmann Adolf.	118, 133, 148, 177
3. Hill „Anleitung“ című műve és ennek hatása a siketnéma-oktatásügyre. Erdős István	124, 138

III. Vegyes közlemények.

1. Könyvismertetés („Módszertani jegyzetek.“) Borbély Sándor	14
2. Gyógypedagógiai intézetek 1908. évi állami költségvetése	22
3. Egyesületi élet	69
4. Roboz József	71
5. A „Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesületé“-nek emlékirata	73
6. Törvényjavaslat-tervezet a siketnémák tanítási kötelezettségéről és a siket- némák intézeteinek anyagi ellátásáról	90
7. Emlékiratunk benyújtása	95
8. Walther Ede. Reuserf E.	103
9. Jegyzőkönyv az Egyesület 1908. évi közgyűléséről	108
10. Gyógypedagógiai intézetek 1909. évi állami költségvetése	152
11. Rendkívüli közgyűlés	163

IV. Szakirodalmi szemle.

1. A beszédtanítási módszer lélektani megokolása, a jelnyelv és az „újj abc“ kritikája. Irta Werner Frigyes. Ismerteti —r.	9
2. Később megsiketült gyermekek tanítása. r.	30
3. Die Entwicklung der Konsonanten in der Artikulationsklasse. Erdős István	31
4. A siketnéma-vakok nowawesi otthonának ismertetése. Miskey Károly	44

V. Általános pedagógiai szemle.

VI. Vegyesek és hírek.

